

A havasi csóka (*Pyrrhocorax graculus* L.) a Kárpátokban.

Irta: WALCHER ALAJOS.

1915. februárjának első hetében a Kárpát-rontra vezényeltetem. Csapatunk egy kb. 7—800 m. magas hegyhátat szállt meg, amely a sáros-megyei Biharó és Felsőpagony községek közt, Bártfafürdőtől északra feküdt, közvetlenül a galíciai határnál. Itt azután egy borús téli reggelen, a vastag hóréteg fölött csakhamar több mint 100 főt számláló havasi csóka-csapatot láttam, amelynek viselkedése vonzó látványossággal szolgált. Tüzérségünk éppen akkor fokozottan tevékenykedett Felsőpagonynál. A hegyhát fölött elzúgó sortűz-lövedékrajok az addig békésen keringő és egyöntetűen „grü-grü“ hangon kiáltozó havasi-csókákat oly uagy szorultságba hozták, amelyből azok szemet gyönyörködtető manővereikkel, zárt csoportban végzett meredek felcsapásokkal, zuhanással és kanyargással egyidejű ijedt kiáltozással percekig hiába iparkodtak menekülni. Midőn ez végre sikerült, némán és lazább csoportban nyugatra eltűntek.

Miközben e madárfaj földrajzi elterjedését kutattam, REISER OTMÁR figyelmeztetésére az „Ornith. Jahrbuch“-nak (VII. 1896 p. 227) TSCHUSITÓL eredő jegyzetéből megtudtam, hogy az említett elterjedést illetően jelentős megállapítást tettem. E jegyzet így szól: „A Tátrából hiányzik ez a faj.“ Ez arra vall, hogy a havasi csóka a Kárpátok egész vonulatából hiányozni látszik. Megfigyelésem helyességéhez kétség nem férhet, mert ezt a madarat már ifjúkorom óta jól ismerem. Így kivált a stájerországi Sölk-talban (az Enns jobboldali mellékvölgyében) és főleg tél idején oly észleleteket szerezhettem erről a tipikus havasi madárról, amelyeket itt megörökítendőnek vélek. A hely a 900 m. magasságban fekvő Gross-Sölk falu fölött emelkedő szikladomb volt. Ezt a templom koronázza, amelyet minden oldalról hatalmas, magas, nyers-kövekből épült fal övez. A domb lejtőin sűrűn növő sós-kaborbolya vagy leánysombokrok télen, mikor a völgyet magas hó fedi, kedvelt táplálkozóhelyei a havasi csókáknak. Egyszer, 1911. januárjának elején több mint 500 darabot számláltam belőlük. A bokrok vékony ágai, amelyek e madarak súlyát nem bírják el, mintegy méternyire emelkednek a hó fölé. Képzelve el már most az olvasó azt a képet, amely kitörülhetetlenül él az én emlékezetemben. Rövid keringés és fordulat után leereszkednek a csókák és eloszlanak a lejtőn. A bokor kerülete szerint 10—15 ül le köréje a hóra s most kezdődik

a gyönyörködtető játék. A madarak szárnyuk segélyével felugorva, sietősen elkapnak egy vagy több bogyót s újra a hóra szállnak. Ez oly gyorsan történik, hogy a szem a föl- és le váltakozó mozgást alig bírja követni.

Ha jóllaktak a csókák, többnyire, kivált napos időben, a templom körfalazatának délnyugati részét lepték el, úgy hogy az inkább feketének, mint szürkének látszott, homokot csipkedtek a rések vakolatjából, néha, mikor biztonságban voltak, egyideig félig nyitott szárnyal, mintegy sütkérezve, a falon kapaszkodva függtek is. E pihengetés közben, miként a homokcsipegetés idején is a hóra hullatták a bogyóktól szép vörösre színeződött ürüléküket és ez a fal tövéen 15 méternyire is piros korallszinórképen húzódó vonal valóban ritka természeti ékességképen hatott. Valamilyen vad puskás alkalmas helyről egyetlen sörétlövéssel 50—60 darabot is könnyen elejthetett volna. Ez szerencsére, sohasem történt meg. Bár a megfigyelés helye alpesi jellegűnek nevezhető, a csókák sohasem éjszakáztak e völgyben, hanem már az alkony beállta előtt a magas hegységek felé szálltak.

*

Jegyzet a havasi csóka magyarországi előfordulásához. A fenti rendkívül érdekes közleményhez e madár magyarországi előfordulásának rövid vázlatát szeretném fűzni, amelyből kiviláglik, hogy a havasi csóka eme 100-nál nagyobb számú csapatának megjelenése a Kárpátokban a legváratlanabb madártani jelenségek egyike.

Eltekintve az egykori magyar-horvát tengerparttól, ahol a havasi csóka rendes, állandó madár, a következő előfordulások ismeretesek.

Az első hiteles példány a budapesti Nemzeti Múzeumban van. Ez Zólyom-megyéből származik és PULSZKY FERENC ajándékozta PETÉNYINEK. Az időpont tehát bizonyosan 1855. előtti (Frivaldszky Aves Hungariae 1891 p. 34.).

A második bizonyító példány HUSZTHY ÖDÖN gyűjteményében van Lékán. Ez a Fertő melletti Feketevárosnál lővetett 1886. nov. 26-án.

Egy harmadik példány a poprádi Kárpáti-Múzeumban található és HUSZ J. levélbeli közlése szerint 1876-ban lővetett a Trsztena melletti Szlanicon. Néhai KOCZYÁN ANTAL egyik levele szerint (amelyben több más tévedést is helyreigazít) ez a példány 1882-ben az árvamegyei Ujstic mellett került lővésre. Ez a helyesbítés sajnos, bajosan egyeztethető össze KOCZYÁN régebbi nyilatkozataival. Ugyanis a Mitteilungen d. Ornith. Vereins Wien, 1883. VII. évfolyamában (p. 188) ezt írja: „Pyrrhocorax alpinus LINN. és graculus LINN. hiányzik a Tátrából. Hallottam ugyan, hogy ősszel a szürkevarjak közt sárgacsőrű varjakat is észleltek, de magam még soha sem láttam egyet sem.“ Ezzel az egyidejű adattal a későbbi helyesbítés alapját veszíti. Ha KOCZYÁN 1882-ben csakugyan

lőtt volna egy havasi csókát, nem írta volna 1883-ban, hogy ily madarat sohasem látott.

Ugyanezt kell mondanunk a negyedik példányról is, amelyet DANNHAUSER szerint (Jahrb. d. Ung. Karpatenvereines Jhrg. 1889) 1876-ban az árvamegyei Oravicznál ejtettek el. Ez a Tátra-Muzeumban van Felkán és szintén KOCZYÁN-tól szereztetett be.

Egy dátum- és lelőhely nélküli ötödik példány Árvaváralján volt az urasági muzeumban (DUBA A. A havasi varjú kérdéséhez. Vadász IV. 1930. 3. sz. p. 5.), amely állítólag Árva-megyében került kézre.

Az erdélyi havasokban, nevezetesen a Retyezát vidékén való előfordulása, amelyet CSATÓ és DANFORD említ meg (Frivaldszky Aves Hung. p. 34.), bizonyító példány hiányában nem fogadható el.

PETÉNYI bizonyító példánya alapján a havasi csókának az Északi-Kárpátokban való előfordulása kétségtelenül bizonyítottnak vehető. Hogy azonban ez a faj az említett területen bizonyára gyakrabban lakik vagy legalább lakott, mint ahogy ebből az egyetlen példányból következtethetnők, azt bizonyítja az a három, a Tátrában elejtett példány, amely Zakopaneban van a Chalubinszky-Muzeumban (Domanievszki: Beiträge zur Kenntniss der Tatravögel, Ornith. Monatsber. 1927 p. 69—70).

Most pedig következzenek a havasi csóka előfordulásáról bizonyító példányok nélkül közreadott megfigyelések. Az elsőket WODZICKI KÁZMÉR grófnak köszönhetjük, amelyeket 1850. június elején a Tátrában végzett madártani kirándulásán szerzett. (Journal f. Ornith. I. 1853 p. 432.) Közlése így szól: „néhány pár a magyar oldal tengerszeménél és egy meglehetősen tekintélyes csapat a Rohács északi oldalán. A júniusban látott nagy csapat mozgásából és tevékenységéből arra lehetett következtetni, hogy az a fiókák élelmezésével foglalkozott. A mély hó azonban megátolta a kutatót a fészkek megközelítésében.“

Ama későbbi adatok alapján, amelyek a havasi csókát e területeken rendkívüli ritkaságnak jelezték, gyakran támadt arra való hajlam, hogy WODZICKI-nek e madár gyakoribb előfordulásáról, sőt fészkeléséről is szóló adatai ne tekintessenek feltétlenül megbízhatóknak. Azonban a WALCHER ALAJOS által észlelt, 100-asnál nagyobb csapat váratlan felbukkanása WODZICKI adatait egészen más világításba helyezi, noha mindenesetre nagyon feltűnő, hogy SCHAUER, aki 1861-ben az egész Tátrát beutazta (Journal f. Ornith. X. 1862) e fajt sehol sem találta. Az ott tevékenykedő magyar ornithologusok, mint kivált RAINER GYÖRGY Tátrafüreden (PELÉNYI kortársa), majd később ERTL G. Liptóújváron és GREISIGER MIHÁLY Szepesbélán szintén nem észlelték. (PALUMBINI-nek TSCHUSI által reprodukált ama közlése — Mitteil. d. Ornith. Vereins Wien, III. 1879 p. 75. — mely szerint a havasi csóka a Tátrában gyakran fordul elő, részéről kevésé látszik hitelesnek.)

Legújabbán DUBA ARTÚR állítja e madárnak a Tátrában való előfordulását (Vadász IV. 1903. No. 3. p. 5.). Atyjának vadásznaplóiban ismételtelen szerepel a havasi csóka, még pedig Rohács, Zázriva és Chocs sziklahegységekből. DUBA állítása szerint ő maga 1900. vagy 1905. nyarán látott egy párt a Chocson. Ez az ügy most jó kézbe került, amennyiben JURÁN VIDOR és BETHLENFALVY ERNŐ a havasi csóka és havasi varjú bizonyító példányának elejtésére díjat tűzött ki és DUBA ARTÚR a legközelebbi alkalomra expediciót tervez a Rohács sziklahegységébe, hogy a havasi csóka e vidéken való előfordulásának kérdését tisztázhassa.

A havasi varjúnak a Kárpátokban való előfordulásáról eddig csak feltevések voltak. A felkai Tátra-Muzeumban és a poprádi Kárpát-Muzeumban van belőle 1—1 példány, amelyet KOCZYÁN ANTAL szállított, állítólag Árva-megyéből; ezt az adatot azonban KOCZYÁN maga helyesbítette, amennyiben ezek Tschusi-tól eredő cserepéldányok. DUBA ARTÚR megemlíti cikkében (A havasi varjú kérdéséhez. Vadász IV. 1930. No. 3. p. 4.), hogy atyja 1887-ben a Rohácson egy vadóri lakban 2 kitömött példányt talált és az árvai Magurán 1891. június 11-én egy példányt látott. A bizonyító példány azonban hiányzott. DR. ÉNIK GYULA szerint (Uj madár a magyar faunában. A Természet XVII. 1931. p. 13.) azonban 1928/29. telén a havasi varjú egy bizonyító példánya került Salgótarjánból a Magyar Nemzeti Muzeumba. Ez utóbbi alapján nem lehetetlen, hogy ez a faj az Északi-Kárpátokban is előfordul.

SCHENK JAKAB.

Über das Vorkommen der Alpendohle (*Pyrrhocorax graculus* L.) in den Karpathen.

VON ALOIS WALCHER.

In der ersten Feber-Woche 1915 wurde ich an die Karpathen-Front dirigiert. Mein Truppenkörper hatte einen ca 7—800 Meter hohen Berg Rücken zwischen den Ortschaften Biharó und Felsőpagony im Komitate Sáros nördlich von Bártfafürdő hart an der galizischen Grenze besetzt. Hier sah ich dann bald nach meinem Eintreffen an einem trüben Wintermorgen bei hoher Schneelage einen Trupp von über 100 Alpendohlen, die mir mit ihrem Treiben ein anziehendes Schauspiel boten. Unsere Artillerie entwickelte eben zwecks Ausräucherung des Feindes aus Felső-Pagony eine erhöhte Tätigkeit. Die in verschiedener Höhe über den Bergrücken fegenden, fast pausenlos einander folgenden Lagen unterschiedlicher Geschütze brachten die bisher friedlich kreisenden und einstimmig ihr „grü-grü“ rufenden Alpendohlen in schwere Bedrängnis, der sie durch augerquickendes Manövrieren in geschlossenem Trupp, in jähem Steigen, Fallen und Schwenken, dabei laut und unverkennbar

ängstlich schreiend, einige Minuten lang vergeblich zu entrinnen trachteten. Als es endlich gelang, waren sie verstummend und lockerer sich verteilend, bald dem Blick nach Westen zu entschwunden.

Indem ich mir bezüglich der geographischen Verbreitung der Alpendohle ein Bild verschaffen wollte, veranlasst durch eine Anregung von Herrn REISER, wurde ich auf Grund einer Fussnotiz im „Ornith. Jahrbuch“, VII., 1896, pag. 227, von TSCHUSI stammend wurde ich gewahr, dass ich eine für das oberwähnte Gebiet sehr bemerkenswerte Feststellung gemacht hatte. Diese Fussnotize lautet in präziser Kürze: „Der Tátra fehlt diese Art.“ Dies tut zur Genüge dar, dass die Alpendohle dem gesamten Karpathenzuge zu fehlen scheint. Eine Fehlbeobachtung meinerseits kommt nicht in Frage, da mir die Alpendohle von Jugend auf eine wohlvertraute Vogelgestalt ist. So konnte ich besonders im steirischen Sölkthal (rechtes Seitental der Enns), vorwiegend zur Winterszeit, an diesem echten Gebirgsvogel so ansprechende Züge bemerken, dass selbe hier festgehalten zu werden verdienen. Der das 900 m hoch gelegene Bergdorf Gross-Sölk überragende Felshügel ist Beobachtungsort. Den Scheitel dieses Felsklotzes krönt die Kirche, die allseits von einer mächtigen, hohen, aus rohen Steinen aufgeführten Ringmauer umgeben ist. Die auf den Hängen des Hügel zahlreich wachsenden Berberitzen- oder Sauerdornsträucher sind im Winter, wenn tiefer Schnee das Hochtal deckt, ein gern besuchter Äsungsplatz der Alpendohlen. Ich zählte einmal Anfangs Jänner 1911 über 500 Stück. Die Sträucher überragen mit ihren dünnen Zweigen, die die ansehnlichen Vögel nicht zu tragen vermögen, um ungefähr Meterhöhe die Schneedecke. Man vergegenwärtige sich nun das Bild, wie es sich mir unauslöschlich ins Gedächtnis prägte. Nach einigen Kreisen und Schwenkungen lassen sich die Dohlen nieder und verteilen sich über den Hang. Je nach Umfang des Strauches setzen sich 10—25 Stück rund um denselben auf dem Schnee nieder. Und nun beginnt das ergötzliche Spiel. Unter Zuhilfenahme der Flügel hüpfen die Vögel in die Höhe, schnappen eiligst eine oder mehrere Beeren und landen wieder auf dem Schnee. Dies vollzieht sich in solcher Schnelle, dass das Auge dem wechselnden Auf und Nieder kaum zu folgen vermag.

Meist, zumal bei sonnigem Wetter, flogen die Alpendohlen nach vollzogener Atzung mit Vorliebe die nach Südost schauende Ringmauer der Kirche an, dass selbe mehr schwarz als grau erschien, pickten Sand aus dem die Steine bindenden Mörtel, blieben auch manchmal, wenn sie ungestört waren, eine Weile mit halbgeöffneten Flügeln, wie sich sonnend, an der Mauer angehängelt hängen. Während solcher Siesten, wie auch beim Sandpicken lösten die Dohlen ihren von den Beeren schön rot gefärbten Kot und die am Fusse der Mauer bis 15 m lang wie eine rote

Korallenschnur im Schnee verlaufende Kotzeile war wohl ein recht seltsamer Naturschmuck zu nennen. Ein Schiesser hätte bei günstiger Stellung mit einem Schrottschuss leicht 50—60 Stück „zur Strecke gebracht.“ Es geschah erfreulicher Weise nicht. — Trotz der alpin zu nennenden Lage des Beobachtungsortes verblieben die Alpendohlen nachtsüber niemals im Tale, sondern flogen schon vor Einbruch der Dämmerung dem Hochgebirge zu.

*

Bemerkung zum Vorkommen der Alpendohle in Ungarn. Zu obigen ausserordentlich interessanten Artikel möchte ich eine ganz kurze Skizze des Vorkommens der Alpendohle in Ungarn geben, woraus ersichtlich ist, dass dieses Auftreten eines aus über 100 Stück bestehenden Fluges wohl zu den unerwartetsten ornithologischen Erscheinungen in den Karpathen gezählt werden muss.

Abgesehen von dem ehemaligen ungarisch-kroatischen Küstenlande, wo die Alpendohle regelmässiger Standvogel ist, sind folgende Vorkommen bekannt.

Das erste authentische Exemplar befindet sich im Ungarischen National-Museum zu Budapest. Dasselbe stammt aus dem Komitate Zólyom und wurde von FRANZ PULSZKY an PETÉNYI als Geschenk abgegeben. Der Zeitpunkt liegt daher jedenfalls vor 1855 (Frivaldszky *Aves Hungariae* 1891 p. 34).

Das zweite Belegsexemplar befindet sich in der Sammlung von EDMUND HUSZTHY in Léka. Dasselbe wurde am 26. Nov. 1886 in Fekete-város am Fertő (Neusiedler) See erlegt.

Ein drittes Exemplar befindet sich im Karpathen Museum zu Poprad. Dasselbe wurde laut einer brieflichen Mitteilung von J. HUSZ im Jahre 1876 in Szlanicz bei Trsztena erlegt. Nach einem Briefe von weiland ANTON KOCZYÁN (in welchem er mehrere andere Irrtümer berichtigt) wurde dieses Exemplar im Jahre 1882 in Ujstie im Komitate Árva erlegt.

Leider lässt sich diese Richtigstellung nicht gut mit den früher gemachten Äusserungen KOCZYÁN's vereinbaren. In den Mittheil. d. Ornith. Verein in Wien Jg. VII. 1883 p. 188 schrieb er folgendes: „*Pyrrhocorax alpinus* LINN. und *graculus* LINN. Alpendohle und Alpenkrähe fehlen der Tátra. Ich hörte zwar, dass im Herbste unter Nebelkrähen auch Krähen mit gelbem Schnabel beobachtet worden seien, allein ich sah bisher nie eine.“ Durch diese synchronische Angabe ist der späteren Richtigstellung der Boden entzogen. Wenn KOCZYÁN im Jahre 1882 ein Exemplar der Alpendohle erlegt hätte, so würde er doch im Jahre 1883 nicht geschrieben haben, dass er dieselbe nie gesehen hätte.

Genau dasselbe muss über das vierte Exemplar gesagt werden, welches nach DANNHAUSER (Jahrb. d. Ung. Karpathenvereines Jg. 1889)

im Jahre 1876 in Oravicz erlegt sein sollte. Dasselbe befindet sich im Tátra-Museum zu Felka und wurde ebenfalls von KOCZYÁN bezogen.

Ein fünftes Exemplar ohne Datum und Fundort befand sich in dem herrschaftlichen Museum zu Árvaváralja (DUBA A. : A havasi varju kérdéséhez. Vadász IV. 1930. No. 3. sz. p. 5.), welches angeblich im Komitate Árva erlegt worden sei.

Das Vorkommen der Alpendohle in den siebenbürgischen Alpen, namentlich im Retyezátgebiete, welches von CSATÓ und DANFORD erwähnt wird (Frivaldszky; Aves Hung. p. 34) kann in Ermangelung eines Belegexemplares nicht akzeptiert werden.

Auf Grund des PETÉNYI'schen Belegexemplares muss das Vorkommen der Alpendohle in den ungarischen Nord-Karpathen als einwandfrei bewiesen erachtet werden. Dass dieses Gebiet aber von dieser Art jedenfalls häufiger bewohnt wird, oder wenigstens bewohnt wurde, als man aus diesem einzigen Exemplare folgern könnte, beweisen die drei ebenfalls in der Tátra erlegten Exemplare, welche sich im CHALUBINSKY'schen Museum zu Zakopane befinden (Domaniewski: Beitrag zur Kenntniss der Tátravögel. Ornith. Monatsb. 1927 p. 69, 70).

Es mögen nun noch die ohne Belegexemplare veröffentlichten Beobachtungen über das Vorkommen der Alpendohle folgen. Die ersten verdanken wir dem Grafen CAS. v. WODZICKI, welche er gelegentlich eines ornithologischen Ausfluges in das Tátra-Gebirge Anfang Juni 1850 machte (Journal f. Ornith. I. 1853 p. 432). Seine Angaben lauten: „einige Paare am Meerauge auf der ungarischen Seite, und eine ziemlich ansehnliche Schaar auf der Nordseite des Rohács. Nach der Bewegung und Thätigkeit jenes grossen Schwarmes zu schliessen, den der Verfasser zur Anfang Juni's antraf, war derselbe mit dem Herbeitragen von Nahrung für die Jungen beschäftigt. Der Schnee gestattete dem Reisenden aber nicht zu den Nestern zu gelangen.“

Auf Grund der späteren Daten, welche die Alpendohle in diesem Gebiete als äusserst selten erscheinen liessen, war man oft geneigt diese Daten WODZICKI's welche auf ein häufigeres Vorkommen und sogar Brüten schliessen lassen, als nicht vollständig verlässlich zu betrachten. Das unerwartete einmalige Auftauchen des aus über 100 Exemplaren bestehenden Fluges, welches oben von ALOIS WALCHER beobachtet wurde, lassen die WODZICKI'schen Daten in einem ganz anderen Lichte erscheinen, trotzdem es immerhin sehr auffallend bleibt, dass SCHAUER, der im Jahre 1861 die ganze Tátra bereiste (Journal f. Ornith. X. 1862) diese Art dort nirgends angetroffen hat. Auch die dort tätigen ungarischen Ornithologen, besonders GEORG RAINER in Tátrafüred, ein Zeitgenosse von PETÉNYI, dann später der Oologe ERTL G. in Liptóujvár und MICHAEL GREISIGER in Szepesbéla konnten die Alpendohle in diesem Gebiete

nicht auffinden. Die von TSCHUSI (Mittheit. d. Ornith. Verein in Wien, III. 1879 p. 75) reproduzierte Mitteilung von PALUMBINI, wonach die Alpendohle in der Tatra häufig vorkommen soll, finde ich meinerseits wenig glaubwürdig.

In jüngster Zeit wird das Vorkommen derselben im Tatragebiete von ARTUR DUBA (Vadász IV. 1903. Nov. 3 p. 5) behauptet. In den Jagd-Tagebüchern seines Vaters wird die Alpendohle mehrfach erwähnt und zwar in den Felsengebirgen Rohács, Zázriva und Chocs. DUBA selbst will im Sommer 1900 oder 1905 ein Paar am Chocs beobachtet haben. Die Sache ist jetzt in guten Händen, indem VIDOR JURÁN und ERNST v. BETHLENFALVY auf das Erlegen eines Belegexemplares der Alpendohle und Alpenkrähe eine Prämie aussetzten und ARTUR DUBA bei nächster Gelegenheit eine Excursion in das Felsengebiet des Rohács plant, um die Frage des Vorkommens der Alpendohle in diesem Gebiete zu klären.

Bezüglich des Vorkommens der Alpenkrähe in den Karpathen bestanden bisher nur Vermutungen. In dem Tatra-Museum zu Felka und dem Karpathen-Museum in Poprád befindet sich je ein Exemplar; beide wurden von ANTON KOCZYÁN angeblich aus dem Komitate Árva geliefert, doch wurden diese Angaben von KOCZYÁN selbst berichtigt. Es sind Tauschexemplare von TSCHUSI. ARTUR DUBA erwähnt in seinem Artikel (A havasi varju kérdésehez, Vadász IV. 1930 Nr. 3 p. 4), dass sein Vater im Jahre 1887 in einem Hegerhause auf dem Rohács-Gebirge 2 ausgestopfte Exemplare gesehen und in der Árvaer Magura am 11. Juni 1891 ein Exemplar beobachtet habe. Ein Belegexemplar fehlte jedoch. Laut einer Notiz von DR. JULIUS ÉHÍK gelangte jedoch ein im Winter 1928/29. in Salgótarján erlegtes Exemplar der Alpenkrähe in das Ungarische National-Museum (Uj madár a magyar faunában. A Természet XVII. 1931. p. 13.). Auf Grund desselben wäre es nicht ausgeschlossen, dass diese Art auch in den Nordkarpathen vorkommen dürfte.

SCHENK JAKOB.